

Vocile lui Pamano (Les veus del Pamano)

Tradució al romanès de Jana Balaciu Matei

În ziua când i-au îngropat numele în uitare, era puțină lume pe stradă. Chiar de n-ar fi plouat, ar fi fost tot puțină, căci cei mai mulți hotărâseră să arate că lor povestea aia nu le ține nici de cald, nici de frig și, de la un geam discret sau din spatele gardului, urmăreau scena aducându-și aminte de-atâtea lacrimi. Ceremonia va avea loc oricât de tare-ar ploua, decisese primarul, n-a spus că motivul puseului de voință politică era că avea întâlnire cu un client la Sort și-i aștepta la Rendé o paella pufoasă, deja-l făcea să viseze. Dar el era un Bringué și voia să fie clar pentru tot satul, inclusiv pentru casa Gravat, că acțiunea se face chiar de-ar veni potopul. Așa că, în prezența primarului, au făcut schimbarea consilierii, secretarul și doi turiști indiferenți întâmplător nimeriți, în pelerine lucioase, care habar n-aveau despre ce este vorba, dar făceau întruna fotografii cu obiceiurile ciudate ale oamenilor din munți; plus obligatoriul Serrallac și Bâscones care, nimeni nu pricepea, Sfinte Sisoe, ce-o fi căutând ea la așa-ceva. Colonopatie. Jaume Serrallac făcuse cele patru superbe plăcuțe din marmură gri deschis, cu litere negre, a căror eleganță ar fi cerut străzi mai distinse, ziduri mai tefere și-un sat mai ca lumea. Cea cu inscripția *Carrer President Francesc Macià* înlocuia *Calle Generallíssimo Franco*. *Carrer Major* venea-n locul celei cu *Calle José Antonio*, *Plaça Major* înlocuia *Plaza de España*, iar plăcuța cu *Carrer del Mig* substituia *Calle Falangista Fontelles*. Cum totul era pregătit, găurile deja date și, cu atâtea schimbări de plăcuțe aduse de moartea dictaturii, în așa-ceva Serrallac avea mâini de aur și comerț în floare, s-a făcut cât ai zice pește. Cum cea din urmă plăcuță, a falangistului Fontelles, se încăpățâna să nu iasă, a trebuit să o facă țândări cu ciocanul, pe zid. Apoi a aruncat cioburile de istorie tristă în lada de gunoi din fața casei Batalla. Fragmentele falangistului Fontelles au scos un strigăt mut și neputincios, unit cu aproape neauzitul geamăt ce venea din terasa casei Gravat, de la silueta încordată, nemișcată, cu mâinile înțepenite pe balustradă, în afară de pisici nezărită de nimeni. Două femei, una din ele bătrână, urmăreau, bine înfolite, de sus, de la Rasa, ceremonia. Când au fost sigure că Serrallac a făcut vechea placă țândări, au coborât, încet, pe Carrer del Mig, la braț, privind fațadele, ferestrele, ușile, din când în când cu un comentariu scurt, intim, poate s-ascundă că-s tulburate știind că din case mulți ochi le privesc cu-aceeași impunitate cu care

spionaseră ceremonia schimbării de plăcuțe pe stradă. Când au ajuns la ladă, s-au aplecat, de parcă aveau nevoie să constate ceva. Autoritățile se puseseră deja în mișcare, pe Francesc Macià spre Plaça Major, să facă ultima schimbare programată, unde domnul primar avea prevăzut să spună câteva vorbe despre spiritul de reconciliere ilustrat de repunerea numelor dintotdeauna. Din clipa aia, odată recuperată obișnuita liniște a acelei bucăți de stradă, în Torena nu s-a mai gândit nimeni la Oriol și din case a ieșit un suspin de ușurare, căci toți gândeau că, în sfârșit, dispare unul dintre simbolurile cumplitei discordii. Nimeni, în sat, cu excepția umbrei care în terasa casei Gravat își ștergea ochelarii și spunea-n gând o să vedeți voi cine râde la urmă, nu s-a mai gândit la Oriol Fontelles până când, douăzeci și patru de ani mai târziu, a început să circule zvonul că solitara și inutila clădire a vechii școli va fi dărâmată, căci secolul douăzeci și unu trebuie întâmpinat cu un sat mai ca lumea.

Cum era de așteptat, directoarea școlii din Sort i-a trasat sarcină Tinei Bros să meargă la Torena să-și vâre oficial nasul prin ce mai era în clădirea școlii, căci aveau proiectată o expoziție cu evoluția materialelor școlare, cu siguranță în micuța clădire puteau găsi ceva. Material reacționar și lucruri de-astea. Cum ea tot își făcea cartea, au transformat-o în cercetătoarea oficială a școlii. Așa că Tina, căreia în cu totul altă parte îi era capul, a trebuit, fără chef, să meargă la Torena pentru a doua oară în trei zile, cu ciudatul ei Citroën roșu. N-avea cum ști că parca sub plăcuța care-n urmă cu douăzeci și patru de ani reinstaurase numele original al străzii, Carrer del Mig. A cerut cheile de la școală la primărie, i-au spus că nu le au, că-s deja zidarii la lucru, și când a ajuns în fața clădirii, ultima din sat pe partea dinspre panta Triador, a văzut că se-apucaseră să demonteze acoperișul, țiglă cu țiglă. N-a stat mult pe gânduri, a luat aparatul mic, cel cu film sensibil, și, profitând de lumina șovăielnică a crepusculului, a tras trei instantanee ale clădirii. Nu prinsese-n nici unul zidarii urcați pe acoperiș. Poate vreunul din ele i-o folosi pentru carte. Poate. Din fericire, zidarii începuseră cu partea dinspre toalete. A avut timp să cotrobăie prin cele două dulapuri din clasă, a avut timp să se murdărească pe mâini cu negrul păstos al prafului de-atâția ani, a condamnat hârțogăraia inutilă, a grațiat o duzină de cărți concepute într-o pedagogie preistorică, dar care-și puteau avea farmecul lor în expoziție, și a ascultat bubuitul topoarelor care-ncepeau să condamne la neant

clădirea. Tot ce-adunase încăpea, comod, în cutia de carton cu care plecase din Sort. A rămas un timp, cu ochii larg deschiși, privind departe, prin geam, gândindu-se dacă nu cumva ce vrea ea să facă după ce-o pleca de la școală nu e un atac la propria-i demnitate. Sigur da; dar Jordi nu-i lăsase nici o altă ieșire. De ce era Jordi așa cum era; de ce Arnau era cum era, Dumnezeuule. De ce acasă nu discutau nimic, de ce erau atât de închiși, de ce Arnau se îndepărta tot mai mult, atât de mult că lipsea zile-ntregi de-acasă și spunea doar vag cu cine. După rumegat îndelung gânduri negre, a oftat, și-a coborât privirea și s-a regăsit în școala goală din Torena. A făcut un efort să-și ia pentru câteva clipe gândul de la ei doi, mai ales de la Jordi. Atunci i-a venit ideea să se uite în sertarele mesei de la catedră. În primul, în afara șuvoiului de amintiri invizibile ce-au luat-o la goană când l-a deschis, mai erau câteva firișoare de lemn din creionul ascuțit de cineva, cândva. În celelalte nu mai rămăsese nimic, nici măcar amintirile. Prin geamurile murdare ziua se stingea leneșă și, brusc, și-a dat seama că trecuse destul de mult de când loviturile de topor încetaseră.

La tablă era un capăt de cretă mâncat aproape de tot. L-a luat și nu s-a putut abține să nu-l folosească: cu litere frumoase de învățătoare a scris data: 13 decembrie 2001. Și s-a-ntors, de parcă-n băncile roase de cari ar fi stat copii, să le explice ce-or să facă-n ziua-aia. A rămas cu gura căscată, căci în fund, sprijinit de ușa clasei, un zidar prost ras, cu țigara-n gură, o cutie de havane-ntr-o mână și-n cealaltă o lampă de camping, rămăsese și el cu gura căscată. El a reacționat primul:

– Doamnă... Noi plecăm, că nu mai vedem. Duceți dumneavoastră înapoi cheia?

Se-apropie cu lampa, lampa și-o legătură de chei prinsă de blugii albi de praf și Tinei i s-a părut că e un copil venit să-i dea carnetul, că e învățătoare-n școala-aia de-o viață. Zidarul a pus cutia de havane pe masă.

– Am găsit asta-n spatele tablei.

– Al tablei ăsteia?

Zidarul s-a dus la tablă și-a făcut-o să gliseze-ntr-o parte, deși părea fixată-n perete; a lunecat, cu un geamăt dureros, două palme și-a dat la iveală o micuță nișă întunecată. A apropiat de ea lampa.

– Aici, înăuntru.

– Ca o comoară de pirat.

Zidarul a-mpins tabla la loc.

- Îs caiete de prunci – a zis. ^ai a lovit în cutie de două ori. O cutie de havane bine conservată, legată cu un cordon negru.
- Pot s-o păstrez?
- Aveam de gând s-o arunc.
- Mi-ați putea lăsa lampa?
- Dacă vreți să rămâneți aici, înțepeniți de frig – o avertiză în timp ce-i întindea lampa.
- Sunt destul de gros îmbrăcată. Mulțumesc pentru lampă.
- Când plecați, încuiați și lăsați lampa la intrare. O găsim mâine.
- Cât durează până dărâmați tot?
- Mâine terminăm. Azi doar am făcut pregătirile. Dărâmatul e fleac.

^ai-a salutat, de parc-ar fi fost soldat din marina americană, cu un deget dus leneș la tâmplă. A-nchis scurt ușa și sporovăiala lui și a celorlalți doi s-a stins prin fereastra murdară până-a rămas în tăcere totul, atâta tăcere, că doar că nu se-auzea tusea Elvirei Lluís, fata din banca-ntâi, moartă-n urmă cu cincizeci de ani de tuberculoză. Tina privi în jur. Lampa de camping dăruia noi umbre, necunoscute. Dărâmatul e fleac, gândi. Câte generații de plozi învățaseră aici să scrie și să citească! Într-o zi, tot la pământ, oftă.

Se întoarse la tablă, da, omu-ăla avusese dreptate cu carul: clasa era un congelator! ^ai lumina zilei scădea tot mai repede. A pus lampa pe masa învățătorului și s-a gândit la comoara piratului. Închipuie-ți c-ar fi dărâmat școala cu diamante cu tot, își zise... A desfăcut șnurul negru și a dat la o parte capacul: diamantele erau caiete cu coperti în albastru sau verde-deschis, nu se vedea bine, pe care, în diagonală, era tipărit cu cerneală neagră cuvântul *Cuaderno*. Caiete de copii. Două, trei, patru caiete. Păcat că nu-s diamante, oftă. ^ai împunsătura, ce revenea, punctuală.

A deschis unul: i-a sărit în ochi scrisul ordonat, armonios, ușor de citit, care umplea de sus până jos toate paginile. ^ai, din când în când, câte o ilustrație. Erau toate la fel. În primul caiet – un chip. Ea nu știa, era un autoportret al lui Oriol, făcut în fața oglinzii de la toaleta băieților. Un bărbat cu privire tristă. În al doilea, o casă cu

explicație dedesubt: „Casa Gravat”. În al treilea, ia uite... o biserică. Biserica Sfântul Petru din Torena. Ți-un câine de rasă Springer Spaniol, cu niște ochi triști cum Tina nu mai văzuse niciodată la vreunul, botezat probabil Ahile. Ți-n ultimul, schița unui portret de femeie, început, modificat, de mii de ori corectat și lăsat la jumătate, fără buze, cu ochii goi, ca statuile mortuare din marmură vândute de Serrallac în atelier. S-a așezat, nu și-a dat seama că, din cauza frigului, respirația îi ieșea ca o ceață, de parc-ar fi vrut să ascundă descoperirea celor patru caiete. Unde-auzise numele ăla? Nu de mult. Parcă-i vorbise de foarte curând cineva despre el.

Tina Bros a început să citească, curioasă, neavertizată, fără măcar să bănuiască ce avea în față. A început cu prima pagină din primul caiet, pornind de la titlul care spunea iubita mea fiică al cărei nume nu-l știu, dar știu că ești, căci ți-am văzut o mânuță, mică și dulce. Aș vrea ca, atunci când vei fi mare, să-ți dea cineva aceste rânduri, să le citești... Mi-e frică de ce ți s-ar putea povesti despre mine, mai ales mama ta.